

A woman with long dark hair is smiling and looking down at a red 3D printed object she is holding. The background is blurred, showing other people in blue shirts. The text is overlaid on the left side of the image.

STÄRKT KOMPETENSFÖRSÖRJNING FÖR INDUSTRI

Förslag och prioriteringar

INDUSTRIRÅDET

Industrirådets förslag för en stärkt kompetensförsörjning

Inledning

Utan en stark industri stannar Sverige. Industrieföretagens framgång är inte bara avgörande för ekonomisk tillväxt, utan också för vår förmåga att ställa om till ett hållbart och resilient samhälle. Industrin skapar jobb och framtidstro lokalt, driver tillväxt och samverkan regionalt, och utgör en avgörande motor för Sveriges ekonomi och välfärd nationellt. Det är inom industrin som många av lösningarna på samtidens och framtidens behov kopplat till klimat, försvar och digitalisering utvecklas.

Samtidigt står Sveriges industri fortsatt inför en av sina största strategiska utmaningar: kompetensförsörjningen. Rapporten Industrins kompetensbehov 2025–2028 visar att det fortsatt finns ett stort gap mellan vad företagen behöver och vad utbildningssystemet levererar — både på gymnasial nivå, inom yrkeshögskolan och högre utbildning.

Fyra år har gått sedan Industrirådet presenterade sina förslag för en stärkt kompetensförsörjning. Sedan dess har flera steg tagits för att stärka förutsättningarna för en mer träffsäker matchning mellan utbildning och industrins behov samt stärkt möjligheterna till ett livslångt lärande.

- Genom en nationell STEM-strategi med tillhörande delegation har nu Sverige möjlighet att tydligare positionera sig som en nation med stark och konkurrenskraftig kompetens inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik.

- Inom utbildningssystemet har planerings- och dimensioneringsreformen sjösatts. Kravet på att alla gymnasieprogram ska leda till högskolebehörighet har återinförts. Genom försöksverksamheten med nationell yrkesutbildning prövas en ny form av yrkesutbildning för vuxna. YH-flex har också permanentats som en del av yrkeshögskolan och kurser för yrkesverksamma har byggts ut och blivit en viktig del av yrkeshögskolans utbud.

- Omställningsstudietödet har införts och ger yrkesverksamma möjlighet att studera med ekonomisk trygghet för att ställa om eller vidareutveckla sin kompetens.

- Initiativ har tagits för att förändra ersättningssystemet till högre utbildning, med målet att skapa bättre förutsättningar att utveckla kurser för yrkesverksamma i samarbete med arbetslivet.

Industrirådets medlemsorganisationer ser positivt på många av de initiativ som tagits. De visar på en vilja att utveckla utbildningssystemet så det blir mer anpassat till arbetslivets behov. Samtidigt kvarstår många utmaningar, både på systemnivå och på de olika arenor som tillsammans bidrar till industrins kompetensförsörjning.

Industrieföretagens framgång är inte bara avgörande för ekonomisk tillväxt, utan också för vår förmåga att ställa om till ett hållbart och resilient samhälle.

Från reform till implementering

Det är nu viktigt att fokusera på genomförandet av fattade beslut. Planerings- och dimensioneringsreformen och omställningsstudiestödet spelar en viktig roll för industrins kompetensförsörjning. Reformerna riskerar dock att bli tandlösa om inte genomförandet skärps. Politiken måste nu målmedvetet värna om de reformer som sätts genom en implementering som faktiskt löser de problem de var avsedda att hantera.

Detta kräver:

- Ett strukturerat, långsiktigt och resultatorienterat genomförande av beslutade reformer, vilket förutsätter löpande uppföljning och analys.
- Stöd och resurser till aktörer som ska implementera förändringarna.
- Tydlig och uthållig kommunikation om reformernas syfte och förväntade resultat.

Systemanalys där relationen mellan olika yrkesutbildningar tydliggörs

I takt med fler initiativ och reformer har yrkesutbildningssystemet blivit alltmer komplext. Behovet av en systemanalys framträder därför tydligt, särskilt på SeQF-nivå 4 det vill säga den nivå där flera utbildningsformer såsom gymnasieskolans yrkesprogram, yrkesvux, nationell yrkesutbildning och viss arbetsmarknadsutbildning verkar parallellt och till viss del överlappande. OECD har också kritiserat Sverige för bristande samordning och fragmenterad styrning gällande kompetensförsörjningen.

En analys av varje utbildnings särart likväl som relation till systemet i sin helhet krävs för att skapa tydlighet och säkerställa att varje utbildningsform fyller sin avsedda funktion. Det är också centralt att kvalitetskraven är högt ställda, oavsett utbildningsform eller anordnare.

I en bredare systemanalys är det slutligen viktigt att se till att alla utbildningsvägar kan leda vidare till ytterligare lärande och karriärutveckling och inte innebär återvändsgränder. Det är också viktigt att alla involverade aktörer i utbildningssystemets beställar- och utförarled är väl införstådda med och har en samsyn kring de olika utbildningsformernas funktion. Det är en förutsättning för att varje del ska kunna ta ansvar för sitt uppdrag och samtidigt bidra till ett sammanhållet utbildningssystem med progressionsmöjligheter.

- Tydliggörande av olika utbildningsformers specifika syfte, målgrupper och relation till varandra.
- Finansiering och regelverk som ligger i linje med tilltänkt syfte.
- Eliminering av risker för konkurrerande system som motverkar varandra och skapar återvändsgränder för individer.

En analys av varje utbildnings särart likväl som relation till systemet i sin helhet krävs för att skapa tydlighet och säkerställa att varje utbildningsform fyller sin avsedda funktion.

Starkare arbetsmarknadsrelevans genom samordnad analys och reellt inflytande

Arbetsmarknadskopplingen behöver stärkas i hela utbildningssystemet. För att det ska ske behöver analyser av arbetsmarknadens behov göras i nära samarbete med branschen. Prognoser över framtida kompetensbehov finns, men är ofta för grova och används alltför sällan som grund för beslut om dimensionering och innehåll. Analyser sker också i många olika forum och på många olika nivåer. Industrirådet ser behov av att stärka och effektivisera detta arbete, både för att värna om branschorganisationers och arbetsgivares resurser men också för att säkerställa en bättre samordning av analyserna både nationellt men kanske framför allt regionalt.

Det är också viktigt att arbetslivet får verkligt inflytande över yrkesutbildningarna, inte bara har en rådgivande funktion som i Skolverkets programråd där utbildningarnas innehåll står i fokus.

Arbetslivets inflytande behöver gälla flera aspekter av yrkesutbildningen: dimensionering, upplägg, förkunskapskrav, urval, kvalitetssäkring och innehåll.

Detta kräver:

- Bättre samordning av analyser av arbetsmarknadens behov och mer systematisk användning av branschspecifika kompetensbehovsanalyser som grund för utbildningsbeslut.
- Reellt arbetslivsinflytande över utbildningarnas innehåll, dimensionering, upplägg, förkunskapskrav, urvalskriterier och kvalitetssäkring.

Investeringsstöd och differentierad ersättning till dyra utbildningar

Under senaste åren har flera statliga utredningar, såsom Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar (SOU 2023:31) och Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74) påtalat behovet av ett ökat statligt engagemang i form av stimulerandet av utbildningsmiljöer för investeringstunga utbildningar. Detta är en gemensam utmaning för industriutbildningar på alla nivåer i utbildningssystemet – något som yrkeshögskoleutredningen också påtalade genom att peka på nödvändigheten i att dela utbildningsmiljöer med andra utbildningsformer.

Det är också viktigt att säkerställa att ersättningssystem inom alla nivåer av utbildningssystemet matchar de varierande kostnaderna mellan olika typer av utbildningar. Industrirådet har tillstyrkt

förslag i denna riktning och ser nu behov att gå från tanke till handling och identifiera möjliga sätt att gå vidare i frågan.

Detta kräver:

- En utredning av hur ett statligt investeringsstöd i utbildningsmiljöer för investeringstunga utbildningar ska se ut.
- Differentierad ersättning för de resurskrävande utbildningarna både inom gymnasieskola, vuxenutbildning, yrkeshögskola och högre utbildning.

STEM-strategin som hävstång

STEM-strategin visar på en politisk förståelse för de insatser som krävs - från förskola till forskning - för att säkra tillgången på kvalificerad kompetens inom teknik, naturvetenskap, ingenjörskap och matematik. I den lyfts många av de behov fram som Industrirådet länge påtalat och som industrins egen utbildningsplattform Teknikcollege har utvecklats för att bemöta. Strategin kan ge momentum och en unik möjlighet att skapa sammanhang och kraft bakom de förstärkningar av utbildningssystemet som industrin behöver, men den måste nu få förutsättningar att om-sättas i praktiken.

Detta kräver:

- En tydlig koppling mellan mål, ansvar och resurser i strategin.
- Integration av yrkesutbildningsperspektivet i strategin.
- Användning av strategin för att driva igenom konkreta förändringar.

Åtta fokusområden

Utöver en rad övergripande slutsatser som berör flera aspekter av industrins kompetensförsörjning finns specifika fokusområden där ytterligare förstärkningar krävs.

1. Ökad regional samverkan

Planerings- och dimensioneringsreformen är välkommen och förstärker förutsättningarna att anpassa utbildningsutbudet efter arbetsmarknadens behov. Arbetet kräver en kontinuerlig och träffsäker analys av kompetensbehoven regionalt.

Industrirådet menar att regional samverkan mellan arbetslivsrepresentanter, utbildningsanordnare, kommuner och näringsliv fortsatt behöver stärkas för att reformen ska ge önskat genomslag.

Erfarenheterna från Teknikcollege visar att välfungerande modeller redan finns. En framgångsfaktor är samordningsfunktion i varje region som kan säkerställa löpande analyser av matchningen mellan regionens utbildningsutbud och det regionala arbetslivets efterfrågan. En central uppgift för en sådan resurs är att underlätta för att analysen av vilka utbildningar som behövs och var de bör placeras också omsätts i verkligheten, vilket kräver omfattande samordning mellan kommuner och andra utbildningsanordnare. För att säkerställa långsiktiga investeringar, särskilt i kostsamma utbildningar, krävs gemensamma prioriteringar och samordning

på regional nivå. Som Industrirådet tidigare påpekat krävs också ett ersättningssystem där utbildningsanordnare har förutsättningar att erbjuda välfungerande utbildningsmiljöer, även för industrin.

Industrirådet föreslår:

- Skärp analysen och fokuset på planerings- och dimensioneringsreformens genomförande.
- Stärk samverkan mellan regionala branschråd, regionalt näringsliv, regioner, kommuner och utbildningsanordnare för träffsäker matchning mellan utbildningsutbud och efterfrågad kompetens.
- Investeringsstöd, exempelvis i form av riktade statsbidrag för inköp av dyra maskiner och annan utrustning (dyra utbildningsmiljöer).
- Høj ersättningsnivåerna för driften av dyrare utbildningar.

2. En grundskola som ger förutsättningar för alla att klara kraven

En fungerande grundskola är en förutsättning för Sveriges kompetensförsörjning – det gäller även industrin. I Industrirådets yttrande över förslagen i utredningen Fler vägar till arbetslivet avvisas alla förslag som innebär en successivt ökad acceptans för en grundskola där inte alla får det stöd de behöver för att klara kraven. Industrirådet vill betona att en nedvärdering av grundläggande kunskaper i svenska, engelska, samhällskunskap och matematik inte kan kompenseras genom sänkta krav i efterföljande yrkesutbildning.

STEM-strategin ger råg i ryggen för att stärka ämnen såsom matematik och teknik i grundskolan, något som Industrirådet ser mycket positivt på. Det är dock viktigt att adressera lärarbristen rörande STEM-ämnen. I flera delar av landet sker undervisning i dessa ämnen av obehöriga lärare. Det är också viktigt att STEM-strategin kommuniceras till grundskolan givet dess viktiga roll i att omsätta strategin i praktiken.

Industrirådet ser också positivt på betygsutredningen och läroplansutredningen. De är exempel på reformer som förhoppningsvis bidragit med stärkta förutsättningar för en tydlig och välfungerande grundskola.

Det är fortsatt ett problem att för få ungdomar väljer de gymnasieprogram som framför allt förser industrin med rätt kompetens. Studie- och yrkesvägledning i grundskolan behöver i än högre

utsträckning förmedla och beskriva de mångfacetterade karriärvägar som finns inom industrin samt visa på de utbildningsvägar som kan leda dit.

Det är också viktigt att värna möjligheterna till tidiga arbetslivskontakter under grundskolan, exempelvis genom PRAO. Sådana arbetslivskontakter bör också med fördel samordnas med andra former av arbetsplatsförlagt lärande lokalt och regionalt, något som Teknikcollege har goda erfarenheter av.

Industrirådet föreslår:

- Säkerställ en grundskola där alla elever ges den tid och de resurser som krävs för att klara kraven och som lägger grunden för ett fortsatt lärande genom hela livet.
- Konkretisera och tillämpa STEM-strategin i grundskolans undervisning.
- Adressera bristen på behöriga lärare i STEM-ämnen.
- Ge Skolverket i uppdrag att genomföra ett STEM-lyft för främjat arbete i enlighet med STEM-strategin
- Stärk elevens möjlighet att få en kvalificerad studie- och yrkesvägledning med ökad rådgivning om yrken och studier inom naturvetenskap och teknik.

3. En gymnasieskola som matchar behoven på arbetsmarknaden

Gymnasieskolan är en central länk mellan utbildning och arbetsliv. Gymnasieexamen – det vill säga en examen som bevisar en individs förmåga att till fullo tillgodogöra sig en gymnasieutbildning – är mycket betydelsefull för möjligheterna att etablera sig och successivt kunna vidareutveckla sin kompetens i arbetslivet. Svenskt Näringslivs rapport Hur rustar vi unga utan gymnasieutbildning för jobb beskriver gymnasieexamen som en vattendelare på svensk arbetsmarknad. Rapporten visar att arbetslösheten för de som inte har en examen är fyra gånger högre än för de som tar examen. Det är därför viktigt att fortsatt fokusera på att så många som möjligt klarar gymnasieskolan, inte på att skapa kortare yrkesprogram – ”gymnasieexamen light”, då det ger otillräcklig kompetens för dagens och framtidens arbetsliv.

Det är också viktigt att fortsatt verka för gymnasieutbildningar som innehållsmässigt matchar arbetslivets behov. De nationella programråden som Skolverket ansvarar för är ett verktyg för att säkerställa detta för yrkesprogrammen. Men branschernas inflytande över gymnasieutbildningen behöver stärkas ytterligare, nationellt, regionalt och lokalt, både gällande innehåll och dimensionering. Teknikcolleges koncept med styrgrupper där företagen har majoritet och äger ordförandeskapet är ett gott exempel.

En viktig del av kompetensförsörjningen handlar om att fler unga ska välja de gymnasieprogram som förser industrin med den kompetens som efterfrågas. Här har erfarenheterna från Teknikcollege visat att attraktiva utbildningar ofta är detsamma som utbildningar med hög kvalitet som samverkar nära med arbetslivet. Utöver fortsatt fokus på kvalitet behöver också arbetet med att marknadsföra programmen och de möjligheter de leder till, fortsätta.

Industrirådet vill slutligen betona vikten av en gymnasieskola som både kan utbilda teoretiska praktiker och praktiska teoretiker. De senaste årens punktinsatser för att utveckla gymnasieskolan riskerar att leda till ett system utan genomtänkt helhet. Industrirådet ser behov av att utveckla gymnasieskolan så att onödiga skillnader mellan yrkesprogrammen och de studieförberedande programmen minskar – det vill säga en gymnasieskola som både förmår utveckla teoretiska praktiker och praktiska teoretiker. I utvecklingen är det viktigt att säkerställa en gymnasieskola som bygger på dagens och framtidens kompetensbehov.

Industrirådet föreslår:

- Stärk förutsättningarna för fler att ta gymnasieexamen, motverka försök att införa kortare yrkesprogram som blir en urvattnad ”gymnasieexamen light”
- Säkerställ ett tydligare branschinflytande över gymnasieskolans utbildningar.
- Ge en rättvisande bild av vad ett framtida arbete inom industrin kan innebära och lyft fram de gymnasieprogram som kan leda dit.
- Säkerställ en utveckling av en gymnasieskola som både förmår utveckla teoretiska praktiker och praktiska teoretiker.

De senaste årens punktinsatser för att utveckla gymnasieskolan riskerar att leda till ett system utan genomtänkt helhet.

4. Gymnasial yrkesinriktad vuxenutbildning som bidrar till industrins kompetensförsörjning

Ett välutvecklat vuxenutbildningssystem baserat på arbetsmarknadens behov är avgörande för att komplettera den roll som ungdomsgymnasiets yrkesprogram har. Vuxenutbildningssystemet måste kunna säkerställa att fler personer kan få en gedigen grundutbildning för arbete inom industrin. Vuxenutbildningen ska också ha en inbyggd flexibilitet och förmåga att anpassas till arbetsmarknadens föränderliga behov. Därför behövs både utbildningsvägar för vuxna som bidrar till de mer långsiktiga och grundläggande kompetensbehoven inom industrin men också utbildningsalternativ som snabbt kan anpassas i takt med branschens utveckling.

Yrkesvux bör givet sin tydliga arbetslivsanknytning, sina förkunskapskrav och krav på regional samplanering utgöra grundstommen i den gymnasialt yrkesinriktade vuxenutbildningen. Här finns också genomarbetade yrkespaket att utgå ifrån. Industrirådet ser därför positivt på förslag om att öka antalet platser inom yrkesvux, särskilt om yrkesvux i allt högre utsträckning förmår fokusera på uppdraget att förse industrin med efterfrågad kompetens. Detsamma gäller förslag på att ytterligare förlänga den tidsperiod som kommuner kan ansöka om statsbidraget, från två till tre år i taget - något som Industrirådet efterfrågar. Vi ser också mycket positivt på förslag på bättre anpassning av statsbidragsnivåer för särskilt kostsamma utbildningar.

Industrirådet har också pekat på ytterligare utvecklingsbehov rörande yrkesvux. Det handlar dels om att lärlingsutbildning för vuxna måste utvecklas baserat på olika företags och branschers behov, inte öka som ett självändamål. Det är också viktigt att säkra att statsbidraget för yrkesvux verkligen fördelas baserat på arbetsmarknadens behov, det vill säga dimensioneras i enlighet med Skolverkets planeringsunderlag.

Det som är avgörande nu är att yrkesvux utvecklas så att det i praktiken också blir tillgängligt även för yrkesverksamma som vill yrkesväxla eller kompetensutveckla sig. Detta är en av de största utmaningarna framåt för yrkesvux men också en av de största möjligheterna att spela en avgörande roll för industrins kompetensförsörjning.

En försöksverksamhet med nationell yrkesutbildning (NY) sjösattes 2024 och bidrar med spännande möjligheter att komplettera yrkesvux utbud. Det kvarstår dock många oklarheter gällande NY:s syfte och framför allt hur förhållandet ska vara till yrkesvux, något som också påtalades i den externa utvärderingen av försöksverksamheten som Myndigheten för yrkeshögskolan lät göra efter det första året. Samtidigt som försöksverksamheten vidgas är det särskilt glädjande att försöksverksamheten förlängts till 2028. Industrirådet vill dock betona vikten av att använda tiden till en tydlig systemanalys som klargör NY:s särart i relation till annan vuxenutbildning på gymnasial nivå.

Industrirådet föreslår:

- Tydliggör yrkesvux syfte att bidra till individers etablering på arbetsmarknaden.
- Värna om yrkesvux tydliga arbetslivsanknytning bland annat genom att säkerställa urvalsregler som gör yrkesvux mer tillgängligt för yrkesväxlare.
- Inför ett investeringsstöd, exempelvis i form av riktade statsbidrag, för inköp av dyra maskiner och annan utrustning (dyra utbildningsmiljöer).
- Höj ersättningsnivåerna för driften av dyrare utbildningar.
- Genomför en systemanalys av yrkesutbildning på SeQF-nivå 4.

Industrirådet ser därför positivt på förslag om att öka antalet platser inom yrkesvux, särskilt om yrkesvux i allt högre utsträckning förmår fokusera på uppdraget att förse industrin med efterfrågad kompetens.

5. En fortsatt utvecklad yrkeshögskola

Yrkeshögskolan är en viktig rekryteringsbas för industrin. Yrkeshögskolan har länge varit en framgångssaga givet systemets tydliga arbetslivsanknytning och förmåga att examinera studerande som snabbt kunnat etableras inom sina målyrken. Yrkeshögskolan bidrar även med unika möjligheter för individer att vidareutvecklas i sitt yrke eller yrkesväxla.

Yrkeshögskolan står nu inför nya utmaningar. Samtidigt som yrkeshögskolan får utökade resurser för fler platser har andelen avhopp ökat de senaste två åren, vilket innebär att genomströmningen har försämrats. Det blir därmed viktigt att säkerställa att fler som påbörjar en utbildning också slutför den.

Industrirådet ser också ett behov av att värna yrkeshögskolans särart – det vill säga åter sätta större på fokus på utbildningar som motsvarar arbetsmarknadens behov. Utbildningsanordnarens förmåga att utbilda det som arbetslivet behöver måste premieras, inte förmågan att formulera ansökningar. Här behöver kvalitetssäkringen åter sättas i fokus. Det handlar dels om att ge branschen ett större inflytande över vilka slags utbildningar som är efterfrågade och därmed kan beviljas, men också om ett stärkt fokus på ledningsgruppsarbetet och säkerställande av att arbetslivet har ett löpande engagemang i beslutade utbildningar.

I den fortsatta utvecklingen av yrkeshögskolan är det också viktigt att fortsätta öka utbudet av både längre och kortare utbildningar, inklusive kurser. Utbildningsupplägg som gör det möjligt för yrkesverksamma att kompetensutveckla sig inom yrkeshögskolan bör stärkas.

Det är också avgörande att yrkeshögskolans möjligheter fortsätter att marknadsföras. Budskapet om vilka utbildningar som leder till ett utvecklande, tryggt och välbetalt arbete inom industrin behöver tydligare kommuniceras. Industrirådets bild är att yrkeshögskolans möjligheter, exempelvis för kompetensutveckling i arbetslivet fortsatt är relativt okända och därmed underutnyttjade. Framåt är det viktigt att beslut om kurser för yrkesverksamma fattas med god framförhållning och att det finns kurser att söka löpande under året. YH-anordnarnas ansökningsprocesser behöver också samordnas med processerna för omställningsstudiestödet.

Industrirådet vill också lyfta förslaget från Framtidens yrkeshögskola (SOU 2023:31) om att fördjupningsutbildningar motsvarande 200 YH-poäng ska kunna leda till en kvalificerad YH-examen givet att den sökande har relevanta förkunskaper motsvarande en högskole- eller yrkeshögskoleutbildning inom samma område. Det är ett förslag som skulle ha stor betydelse för yrkesverksammas möjligheter att vidareutbilda sig inom yrkeshögskolan.

**Här behöver
kvalitetssäkringen
åter sättas i fokus.**

Slutligen vill Industrirådet betona vikten att fortsätta verka för smidiga övergångar från yrkeshögskola till högre utbildning. Ett utbildningssystem utan återvändsgränder måste säkerställa att även yrkeshögskolan kan vara ett steg mot fortsatt lärande och utveckling – både i arbetslivet och inom akademien.

Industrirådet föreslår:

- Säkerställ att de YH-utbildningar som beviljas motsvarar arbetsmarknadens behov genom att branschernas underlag och analyser får större genomslag i dimensioneringen av utbildningarna.
- Stärk fokuset på ledningsgruppernas kvalitetssäkrande roll för YH-utbildningar.
- Inför ett investeringsstöd, exempelvis i form av riktade statsbidrag för inköp av dyra maskiner och annan utrustning (dyra utbildningsmiljöer).
- Höj ersättningsnivåerna för driften av dyrare utbildningar.
- Marknadsför yrkeshögskolans möjligheter.
- Säkerställ smidiga övergångar från yrkeshögskola till högskola och från högskola till yrkeshögskola.
- Inför möjligheter till fördjupningsutbildningar som ger kvalificerad YH-examen på ett år.
- Säkerställ att beslut och utannonsering av YH-kurser för yrkesverksamma är matchade till processerna med omställningsstudiestödet.

6. Högre utbildning i nära samverkan med industrin

För att säkra industrins långsiktiga kompetensbehov måste samverkan mellan högre utbildning och arbetsliv stärkas. Företagen kan bidra till att utveckla relevanta utbildningar, särskilt inom ingenjörsprogrammen. Vidare behöver genomströmningen inom utbildningar som är viktiga för att kompetensförsörjningen i industrin, såsom ingenjörsutbildningar, öka.

En utredning av resurstilldelningen och styrningen av högskolans grundutbildning planeras, och Industrirådet understryker vikten av en modell som premierar kvalitet och arbetslivsanknytning.

Lärosätenas ansvar och förutsättningar för up-skillning och re-skillning av yrkesverksamma behöver ingå som en tydlig del i ett framtida resurstilldelningssystem. Industrirådet välkomnar även i detta avseende förslag som innebär en resurstilldelning som i högre utsträckning främjar ett utbildningsutbud riktat till yrkesverksamma.

Frågor om tillgodoräknande av reell kompetens och mer flexibla utbildningsvägar bör också belysas och olika vägar till högskoleutbildning behöver förtydligas och stärkas.

Industrirådet föreslår:

- Öka samverkan mellan högskolor och industrin i utveckling av utbildningar.
- Stärk ingenjörsutbildningarnas arbetslivsanknytning.
- Säkerställ att en utvecklad resurstilldelningsmodell gynnar kvalitet och relevans.
- Säkerställ en resurstilldelning som ger universitet och högskolor goda ekonomiska förutsättningar att utbilda yrkesverksamma.
- Höj ersättningen till naturvetenskapliga och tekniska utbildningar.
- Utred möjligheten till mer flexibla utbildningsvägar.
- Stärk universiteten och högskolornas förutsättningar att arbeta med tillgodoräknande av reell kompetens i enlighet med Valideringsdelegationens förslag om högskolan (SOU 2018:29 och SOU 2019:69).

7. Arbetsmarknadsutbildningar som en del av industrins kompetensförsörjning

Välfungerande arbetsmarknadsutbildningar är en viktig pusselbit för industrins kompetensförsörjning men också för arbetssökandes möjligheter att utveckla kompetenser som leder till långvarig etablering på arbetsmarknaden. Trots detta visade Svenskt Näringsliv 2023 att antalet deltagare halverats under det senaste decenniet och att endast cirka 38 procent fick jobb efter avslutad utbildning.

Industrirådet ser positivt på att öka antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning. Detsamma gäller initiativ för att stärka utbildningarnas arbetsmarknadsrelevans. För att öka träffsäkerheten måste arbetsmarknadsutbildningarna i högre utsträckning utgå från företagets faktiska kompetensbehov. Utvecklingen av innehåll och upplägg på utbildningarna likväl som beslut om var utbildningarna ska bedrivas behöver därför fattas i nära dialog med branschen.

Industrirådet vill därför särskilt betona att utvecklingen av arbetsmarknadsutbildningarna bör fokusera på ökad användning av rekryteringsutbildningar. En rekryteringsutbildning är en form av arbetsmarknadsutbildning där en eller flera arbetsgivare har uttryckt anställningsbehov och har för avsikt att rekrytera deltagare från utbildningen. Sådana former av arbetsmarknadsutbildningar medför med andra ord goda möjligheterna för arbetssökande att komma i arbete.

Det är också viktigt att arbetsmarknadsutbildningar ingår i en samlad systemanalys av yrkesutbildningsutbudet för vuxna på SeQF-nivå 4. I en sådan behöver det tydliggöras när särskilda arbetsmarknadsutbildningar behöver utarbetas och i vilket syfte. Det är också väsentligt att se över vilken roll det offentliga utbildningsutbudet i stort kan spela även för arbetssökande.

Industrirådet föreslår:

- Säkerställ att arbetsmarknadsutbildningar bättre matchar industrins kompetensbehov.
- Öka användningen av rekryteringsutbildningar i utvecklingen av arbetsmarknadsutbildningssystemet.
- Öka användningen av validering som en del av arbetsmarknadsutbildningarna.
- Integrera arbetsmarknadsutbildningar i en systemanalys av SeQF-nivå 4.

För att öka träffsäkerheten måste arbetsmarknadsutbildningarna i högre utsträckning utgå från företagets faktiska kompetensbehov.

8. Kompetensutveckling och yrkesväxling i arbetslivet

Kompetensutveckling och yrkesväxling i arbetslivet är centralt både ur företagets och individens perspektiv. För företagen handlar det om att säkerställa konkurrenskraft, innovationsförmåga och anpassning till en snabbt föränderlig arbetsmarknad. För individen handlar det om trygghet, motivation och möjligheten att fortsätta utvecklas genom hela yrkeslivet.

Det krävs dock system och strukturer som i högre utsträckning möjliggör och uppmuntrar livslångt lärande. För företagen är arbetet med löpande kompetensutveckling avgörande för en hållbar kompetensförsörjning. Industrins behov kan inte tillgodoses enbart genom nyrekrytering utan yrkesverksamma måste kontinuerligt utveckla sin kompetens i takt med att AI, automatisering och nya teknologier förändrar arbetslivet. För individen bör möjligheter till yrkesväxling och kontinuerlig kompetensutveckling, i många olika former och på flera olika nivåer, kunna utgöra en naturlig del av yrkeslivet.

Omställningsstudiestödet ger viktiga möjligheter för individen att stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Reformen behöver dock värnas genom att säkerställa att stödet implementeras som det var tänkt. Regeringen behöver säkerställa att ansvariga myndigheter fortsatt fokuserar på och har förutsättningar för effektiv handläggning av stödet. Detta för att nå individer som via yrkesväxling skulle kunna hitta hem i ett arbete inom industrin eller vidareutbilda sig inom det område eller yrke de redan arbetar. Här är det grundläggande omställnings- och kompetensstödet betydelsefullt och kan ge individer träffsäker vägledning om möjliga karriärvägar, bland annat inom industrin.

Det offentliga utbildningssystemet måste också bli mer tillgängligt för redan yrkesverksamma. Utbudet av utbildningar behöver fortsätta utvecklas för att bli än mer flexibelt med fler korta kurser, både på gymnasial och eftergymnasial nivå, som kan kombineras med arbete på hel- eller deltid. Möjligheter till validering och tillgodoräknanden behöver vara ett givet första steg i alla utbildningsinsatser.

Även på företagsnivå krävs förstärkningar. Anställda måste ges möjlighet att utveckla den kompetens som krävs för nya arbetsuppgifter. Företag, särskilt små och medelstora, behöver stöd i sitt strategiska kompetensarbete.

Industrirådet föreslår:

- Fortsatt fokus på implementering av omställningsstudiestödet.
- Stärk incitamenten för anordnare att erbjuda flexibla utbildningar med ett relevant innehåll anpassade för yrkesverksamma.
- Ge i uppdrag till relevant myndighet att erbjuda stödstrukturer till företag för utveckling av intern kompetensutveckling.

Möjligheter till validering och tillgodoräknanden behöver vara ett givet första steg i alla utbildningsinsatser.

Om industrirådet

Industriavtalet formades av arbetsmarknadens parter 1997. Det är ett samarbetsavtal mellan arbetsgivarna och facken inom industrin med syfte att utveckla industrins konkurrenskraft. Industriavtalet styrs av Industrirådet som samlar företrädare för företag och anställda i den svenska industrin. Medlemmar är ett 20-tal arbetstagar-, bransch- och arbetsgivarorganisationer. Industrin i Sverige sysselsätter direkt och indirekt knappt en miljon personer vilket utgör 20 procent av sysselsättningen. Industrin står för cirka 20 procent av BNP och 77 procent av exporten. Industrins parter samverkar i frågor som stärker industrins konkurrenskraft och ser behov av utbildning inom allt ifrån verkstads- och basindustrin till process-, livsmedels-, trä-, textil- och skogsindustrin. Industrirådet är initiativtagare och ägare av konceptet Teknikcollege – Sveriges största samverkansplattform för industrirelevant utbildning.

www.industriradet.se

Formgivning: Gamlin Design. Foton: breddabilden.teknikforetagen.se